

BLÅ HIMMEL, SEX OG CHOKOLADEKAGE

EN LILLE HISTORIE OM PISK

Ann og Bo mødte en dag hinanden i en sadomasochistisk swingerklub. De havde hver deres særegne seksuelle tilbøjelighed, den ene kunne lide at påføre smerte, den anden var et villigt offer. Ann var en sadist, der holdt af at piske sin partner, når det gik rigtig hedt for sig. Bo var en masochist, som holdt særligt meget af at blive pisket.

De fandt hurtigt ud af, at de var som skabt for hinanden. Derfor fandt de en god pisk, gik til et velindrettet lokale, hvor Bo blev klædt af og spændt fast på et kors. ”Pisk mig! Pisk mig!”, råbte han fuld af fryd. Ann lo ondskabsfuldt og svarede: ”Nej!”.

Denne gamle vittighed siger mere, end man umiddelbart skulle tro, om nydelse. Det mente for eksempel den franske psykoanalytiker og filosof Jacques Lacan. Ifølge ham illustrerer den, hvor ubekymret vi hver især ville kunne nyde vores foretrukne fetich, hvis det ikke lige var for vores evne til at tale. Mødet mellem Ann og Bo kunne have været et helt igennem lykkeligt møde, men Anns ondskabsfulde nej kommer i vejen for begges nydelse.

Ann opdager, at hun hellere vil nægte at piske Bo

end netop at piske Bo. Hun får ganske enkelt en særlig nydelse ud af at tale, som hun sætter højere end den sadistiske vold, som hun ellers også er en stor fan af.

Det vil nok være for meget at påstå, at vi alle kender lige netop Anns dilemma. Men vi kender helt sikkert følelsen af at skulle vælge mellem forskellige former for nydelse. På en restaurant kan vi spekulere lang tid over menukortets muligheder: Skal vi vælge bøffen eller fisken? Det kan være rigtig svært at beslutte sig.

Anns problem – skal hun vælge at uddele pisk, eller skal hun sige nej – er dog mere fundamentalt end valget mellem bøf og fisk. Det skyldes, at de kvaler, vi har med at vælge mellem bøf og fisk, er begrænsede til den specifikke situation, hvor vi sidder på en restaurant. Men evnen til at tale følger os overalt. Vi kan med andre ord altid vælge at tale i stedet for at nyde det, vi nyder.

Enhver nydelse er truet af, at vi kan ødelægge den ved at tale om den eller ganske enkelt sige nej til den.

I Anns tilfælde er der en ekstra krølle på halen. Der er nemlig en vis sadisme over den måde, Ann siger nej til Bo på: Hun opdager kort sagt, at hun kan give Bo mere smerte ved *ikke* at piske ham – det er derfor, at hun siger nej. Hendes sadistiske tilbøjelighed bliver så stærk, at den ender med at forhindre hende i at udleve sin egen sadisme.

HUSK AT STILLE URET!

Det gælder for os alle, at vores tale kan komme i vejen for vores nydelse. Det finder vi et andet godt eksempel

på hos den britiske præst og satiriske forfatter Lawrence Sterne. Han begynder sin mest berømte roman *Tristram Shandys levned og meninger* fra 1759 med en scene, der perfekt illustrerer, hvor besværlige ord kan være, når vi er i gang med at nyde.

Romanens hovedperson og fortællerstemme, den voksne Shandy, føler, at hans liv har været styret af en lang række tilfældigheder og ulykker. Han mener endda, at det er symptomatisk for, hvor skidt det er gået ham, at hans forældre var alt andet end koncentrerede, da han blev undfanget. Midt i akten sagde hans mor til hans far: ”Kære, har du ikke glemt at stille uret?”. Og så var øjeblikket ligesom ødelagt.

Vores tale kan være ødelæggende for nydelsen, selv hvis vi ikke taler højt. Vores egen indre dialog – det vil sige vores tanker – kan være nok til at ødelægge vores nydelse.

Den tyske filosof Friedrich Wilhelm Joseph Schelling har beskrevet problemet med følgende eksempel. Hvis vi ligger på en åben græseng på en sommerdag med blå himmel og lammeskyer, der døsigst glider hen over landskabet, og alt ånder fred og ro, intet bekymrer os, så befinder vi os i en tilstand af ren nydelse. Solen bager os i ansigtet, græsset dufter, og jorden er behagelig at ligge på.

Men selv i denne idylliske situation vil der altid være en alvorlig trussel mod vores nydelse: Den tanke kunne nemlig slå ned i os, at vi ligger dér og nyder livet. Det kan i sig selv være nok til at ødelægge øjeblikket.

Pludselig bliver vi opmærksomme på os selv. Jorden er hård. Vi sveder, og tøjet klitrer til kroppen. Måske er der en lille mærkelig bille, der kravler op ad benet. Når først vi begynder at tænke over, at vi nyder, kan vi blive så opmærksomme på os selv, at det bliver meget sværere bare at nyde.

ET HYLDESTDIGT TIL CHOKOLADE

Mange af os tror formentlig, at nydelsen afhænger af vores krop og sanser. Tanken er, at vi nyder det, vi nyder, fordi vores kroppe er indrettet på en bestemt måde. Hvis jeg for eksempel spiser en dejlig chokoladekage med vaniljeis til, vil de færreste mene, at kagen smager dårligt, bare fordi jeg godt ved, at den kan være lidt usund.

Den danske hjerneforsker Morten Kringelbach har undersøgt, hvad der sker i vores hjerner, når vi nyder. Hvis vi for eksempel spiser en kage, aktiverer sukkeret, smørret og vaniljen en række bestemte centre og systemer i vores hjerne. Hver gang de bliver vækket, udløser de små belønninger.

Et samlet ord for disse belønninger kunne netop være nydelse. Men lader vi naturvidenskabelige hjerneforskere om alene at definere, hvad nydelse er, nedskriver vi samtidig også os selv til at være intet andet end maskiner, der reagerer på bestemte måder, når vi får bestemte indtryk. Det perspektiv, jeg gerne vil anlægge på forholdet mellem vores tanker og vores nydelse, er et helt andet.

Vores tanker har både logisk, betydningsmæssigt

og grammatisk indhold, som vi ikke behøver at være hjerneforskere for at forstå. Et eksempel: Tyskere siger: "Guten Tag, wie heissen Sie", vi siger: "Goddag, hvad hedder De?". Det er tilstrækkeligt at kende de to sprogs regler og love for at lave en sådan oversættelse. Vi behøver ikke at vide, hvordan hjernen fungerer.

Vi ville selvfølgelig hverken kunne tale tysk eller dansk, hvis vi ikke havde højtudviklede hjerner, som sætter os i stand til at udføre en så kompleks handling som at tale et sprog. Men alligevel er det en vigtig videnskabelig opgave at undersøge sprogets egne love for sig uden hjerneforskernes indblanding. Det ville sådan set slet ikke være muligt at undersøge, hvordan vores hjerner fungerer, når vi taler, hvis ikke vi vidste, hvordan vores sprog fungerer rent grammatisk, logisk og betydningsmæssigt.

Vi kan betragte vores nydelse på en lignende måde. Vi ville ikke være i stand til at nyde, hvis ikke vi var kropslige væsner, som havde hjerner, nerver, sanser og så videre. Men det udelukker ikke, at der er meget mere at sige om nydelsen end den indsigt, hjerneforskere kan tilbyde. Vi må også undersøge, hvordan vi hver især oplever nydelsen, hvordan vi moraliserer over den, og hvordan vi tiltrækkes og nogle gange frastødes af den.

Hvis en af mine gamle venner, som hverken er bekendt med naturvidenskab eller filosofi, sagde til mig: "Rasmus, beskriv chokoladens vidunderlige smag", og jeg opremsede en række faktuelle forhold omkring kemiske signalstoffer, så ville han med rette synes, at det var

et dårligt svar. Det, han ville have, var ikke en kemitime, men en beskrivelse af min nydelsesfulde oplevelse af at spise chokolade.

Det bedste svar på min vens spørgsmål ville derfor næsten være, hvis jeg på stedet kunne udsige et hyldestdigt til chokolade. Det ville formentlig give min ven en langt bedre fornemmelse af, hvilken erfaring jeg har med at spise chokolade – og hvorfor jeg nyder den så meget – end kemiske formler. På den måde kan man næsten sige, at nydelsen har sin egen grammatik, logik eller sågar poesi. Nydelsen har en struktur og en opbygning, som minder om den, vi finder i vores sprog. Det vil sige, at **nydelsen er et socialt og mentalt fænomen i lige så høj grad, som det er et fysisk og kropsligt fænomen.**

MIN KÆRESTES KAGE

I samme øjeblik min kæreste tager mig i at smugspise af en chokoladecake, hun har brugt lang tid på at bage, bliver min nydelse forandret. Det kan være, at jeg bliver pinligt berørt og ikke længere er i stand til at nyde kagen; måske bliver hun dybt såret og siger, at den var til hendes søsters fødselsdag. I stedet for chokolade har jeg en flov smag i munden.

Men det kan også være, at jeg nyder den så meget desto mere. Måske blinker min kæreste endda til mig og siger, at jeg er en skurk – og tager så selv et stykke. Derefter kan vi i fællesskab nyde den lille forbrydelse at smugspise af kagen. Men det er stort set utænkeligt, at jeg skulle være fuldstændig upåvirket.